

Боље штале за краве, телад и волове имале су двије одвојене стране, једну за краве које се требају отелити, и за музаре, а другу за волове и јунце, ко их је имао. Искуство породице која никада није држала коње, налагало је, једноставним искуством, подјелу на оне које треба пазити и посебно тимарити и на ону стоку која је радна снага, заједно са мушким и женским живљем у кући. Ујутро, волови рано излазе у брда, у дрва или у поља, у бразду и вожњу. Краве не треба дирати прије муже и јутарњег топлог напоја са мекињама. А јунци, мудоње и куроње, не могу бити са кравама јер њихов узбујали крвоток и усправљање ноздрва неће бити употријебљени у овој штали, код сестара и матера.

На крављој страни, која је увијек била на десној и која је обавезно имала јасле, док је на лијевој могло и без јасала јер их неизрађена јунад или рогови волова од по шест метара, разбацају кô дјеца домине, штала је била љепша, чистија, са свјежом сламом или сувим лишћем, мириснија на врућу балегу и окреченија. Када се штала сагради, обично нема времена, ни пара, да се малтером облажу сточне одаје па се здрави гашени креч растопи и цигла се једноставним и брзим замасима метлом окречи како би штала била здравија

и чистија. Временом, говеда се чешу о зид, ударају папцима мушице, машу балегавим реповима, чешу чела док им рогови не никну, па заобле ивице препечене цигле и огуле с њих креч који остане само у средини странице дуге педаљ и по и у фугама, између цигала. Тако се створи слика правих и предвидивих линија, покривена чудним колоритом од земљане печене црвене, бијеле умијешане са балегом и сиве која се пробија на малтеру кога није креч дохватио.

Цигла се правила на огуљеној ледини иза штале, прво за шталу а сада за друге зградице, кокошињце, свињце, бунар, сушару за месо. Стоја је тог дана ушла у шталу да положи кравама и загледала се у циглу изнад јасала која је била окречена и чиста, недирнута роговима, репом и папцима и запитала се да ли ће и цигла коју је данас бацала, овако трудна и спора, бити иста таква у неком зиду кад је то сад само коцка глине очупављела присутим пијеском.

Није ништа закључила али је њена подсвијест регистровала да ради један важан посао за будућност своје породице и дјетета које носи у стомаку и вратила се на ледину коју су сви у селу звали циглана јер је имала циглиште, дрвени столац за пуњење калуца и јаму за вечерње мијешање глине која ће бити утрошена у сутрашњем цигловању.

Бацање цигле је тежак цигларски посао иако га нема лаког.

Стоја се сјећала, а неки пут и причала, како је њен отац, за прављења цигле, изводио представу за укућане и сељане. Милош је циглу правио за своје потребе али и за продају пошто је много његовог посједа лежало на иловачи коју су сељани звали катиловача јер се у обради према њој мора односити крвнички, као

турски катил према сиротињи раји. А тако ће се и она односити према власнику – не рађа скоро ништа.

Једне прилике је организовао прескакање редова свјеже бачене цигле. Из мјеста је требало прескочити једанаест редова. Тешко је рећи колико је то али свака цигла је дуга најмање четврт метра и размаци између редова су за дебљину подланице најмање, зависно о томе какав је бацач цигле. Треба прескочити тако да пете не додирну ивицу цигле јер се на свјежој маси глине и добро пјесковитој ивици то одмах примијети.

Милош, висок и кратак, увијек је прескакао, надничари и комшије никада нису. Када је био тријезнији додавао је још један ред. Казна је била бацање на главу у блато за сутрашњу циглу и онда вечера и ракијање и пут кући без прања. Ти догађаји су послјије читаве зиме препричавани по селу и сви су их знали до у танчине, као да су сами били бацани у блато.

Други пут је организовао прескакање блата које, опет, нико осим њега није могао извести. Ко скаче кратко, иако је изатрке, скочи насред хрпе од неколико тона земље и воде и не може без помоћи изаћи из блата и рупе. Остали, са Милошем на челу стола, сједе, пију, једу и смију му се. Неко од дјеце добаци батак.

Стоја је требала родити.

Нико не зна када.

Доктору се није ишло.

Жене у селу и свекрва су израчунале да је то уз те дане. Али она је бацала циглу са дјецом, цурама и момцима, као да није била трудна. Бацање цигле се тако зове јер се цигла носи у дрвеном калупу и на равној земљаној површини, без траве а посутој пијеском. На висини нешто испод кољена, калуп се вје-

што и брзо окрене у рукама и баци на земљу како би земљани облик цигле добро легао и како би се одвојио од калупа. Калупи су дрвени са два ниска рукохвата на ужим странама, као данашњи за ладице, и са двије стопе на дну за које није јасно чему служе осим да калуп не носи са собом пијесак и отпадак земље са цигларског стола. Најбоље је ако су од тополовине јер је лагана и јер се не криви. Стоја је носила и букове калупе. Тешке ко ђуле, говорила је. Калупе пуни најбољи мајстор циглар, онај који зна заповиједити каква земља да се направи, да није превише мекана и водњикава па да се разлива када се калуп скине са цигле а да није превише тврда па се не могу попунити ивице. Циглар је вјешт човјек. Са хрпе земље која му је на столу и коју стално обнављају, рукама узима тачно одређену количину потребну за запремину калупа, уваља је у пијесак који му стоји са друге стране дрвеног стола и баци је с обје руке, из лакта, у калуп. Ако је добар мајстор не треба ништа тресакати, легли су сви углови а ако није, онда тресне пар пута калупом о сто и изгуби вријеме. То смањује број цигала тог дана за неколико стотина. Дрвени лук стегнут жицом служи за скидање вишка земље са калупа и бацач га узима са стола. До ретка гдје се баца, трчи се.

Земљу увече за сутра праве јаки момци, они који је током дана полијевају и округ забацују да се не суши и да не жилави. Раде посебном мотиком која је као преломљена лопата на лакат. Њоме се узима десет до петнаест кила земље и са дна баца на врх. Тако у круг и уз полијевање врха. То траје до поноћи. Тај начин мијешања је ненадмашан. Земља се тако измијеша да нигдје не остане сув дио нити вишак воде. Пет или шест момака иду непрестано у круг и стају само